

(UIT) DE DROOM GEWEKT

Een van de kerstkaarten die ik kreeg laat het prachtige kapiteel zien uit de kathedraal van Autun waarop ze zo geestig afgebeeld staan: drie koningen samen in bed. Hun gekroonde hoofden op één kussen en samen onder één dekentje. Zo'n leuk en ook ontroerend beeld. Alle drie van zover gekomen en dan zo moe en zo knus. Het is ook een prachtig verhaal dat kennelijk sterk tot de verbeelding heeft gesproken van een kunstenaar die beroemd moet zijn geweest in het begin van de 12e eeuw, want hij wordt in de boeken met name genoemd. Gislebertus maakte voor de kathedraal maar liefst vier afbeeldingen van de wijzen: de drie op bezoek bij Herodes, de aanbidding van het kind in Bethlehem, de droom en de vlucht naar Egypte.

Die van de droom is wel erg mooi. Heel intiem, beetje ongemakkelijk met die kronen in bed, en dan die ronde deken, die met de vleugels van de engel één cirkelvormige beweging lijkt te vormen om de omtrekkende beweging die de koningen zullen gaan maken nog extra te benadrukken, maar ook de bescherming door dat dekentje, dat wel door de engel zelf over hen heen lijkt te zijn gelegd. Terwijl diezelfde engel met de hand die nog vrij is een van de koningen wakker maakt die zijn ogen wijd open slaat.

Een bijzonder verhaal dat Mattheus hier heeft opgeschreven. Voor hem moet het een godsverschijning geweest zijn, dat hele relaas van kerstmis, waar deze zondag de afsluiting van is: Epifanie. Deze grootse ervaring, diep ingrijpend in zijn bestaan. Die bovendien een ontsluiting van de tijd is, toen net als nu een wereld vol geweld en dood, maatschappelijke en godsdienstige tegenstellingen en overheersing van de machten. Niet de lieve vrede van een pasgeboren kind.

Maar Mattheus heeft iets beleefd en maakt er iets prachtigs van. In 'Vanwaar zijt gij gekomen' zo mooi bezongen: 'In onze stoutste dromen' nooit verwacht – 'een nieuwe god, die onder ons wil wonen'. Die god, dat kind, dat een tegenover vormt van Herodes en zijn opvolger Archelaus daarbij. Een tegenover van de macht tot op vandaag. In dat ongewone verhaal van die wijzen onderweg die - niemand weet hoe - drie koningen geworden zijn. Misschien door de drie geschenken (goud, wierook en mirre) – waardoor in Spanje dit het feest is, waar men elkaar geschenken geeft. Maar eigenlijk staat er dat het wijzen of magiërs waren en niemand die weet hoeveel. Al zou het zomaar kunnen dat deze later tot koningen zijn gekroond om nog duidelijker te maken dat Herodes niet de enige was.

Want dat is wat er gebeurt hier bij Mattheus: de ontluistering van Herodes. In een verhaal dat zo afwijkt van Lucas, die niet spreekt van de kindermoord in Bethlehem en niet van de vlucht naar Egypte. Maar dat regime van Herodes noemen ze allebei. Mattheus heeft het allemaal nodig. Om dit keerpunt in de geschiedenis te benadrukken, grijpt hij terug op de hele Schrift.

Om te beginnen door in Mattheus 1 een geslachtlijst van Jezus te maken vanaf Abraham. Abraham die om Izaäk het alleenrecht op het leiderschap te geven, zijn andere zonen "naar het oosten" stuurt, met geschenken (Genesis 25, 6). Die hier in Mattheus als sterrenwichelaars weer terugkomen. *Magoi*, uit Perzië naar men vermoedt, die zich bezighielden met de stand van de sterren en het uitleggen van dromen en door wie tijdens de Babylonische ballingschap ook koning Nebukadnessar (Daniel 2) zich nog eens een droom liet uitleggen! - hier komen ze terug, met geschenken en al. Heidenen, die de eerst weggegeven cadeautjes weer terug komen brengen. – de laatsten die de eersten zijn!

Maar Mattheus grijpt op nog meer terug! Op een eerdere Jozef, die door zijn broers aan Egypte werd verkocht, maar wel redder werd van zijn volk. Op Mozes, die in een mandje een kindermoord al eens heeft overleefd. Bij Mattheus zijn het een nieuwe Jozef en ook een nieuwe Mirjam/Maria, die met hun kind op een ezel eerst naar dat Egypte toegaan om er vervolgens weer uit terug te komen. Want, citeert Mattheus de Schrift: 'uit Egypte heb ik u geroepen' en met grote literaire gaven vlecht hij zo de verhalen allemaal in elkaar. 'Het herhaalt zich' - dat brengt hij in beeld. De geschiedenis van alle tijden, maar ook de hoop van al die mensen.

En zoals alleen grote schrijvers en theatermakers dat kunnen – ook Bijbelschrijvers: veel meer theatermakers dan wij ons realiseren, van het kritische soort! – zo schrijft Mattheus zijn eigen script. De rol van Egypte naast die van Herodes, de dictatuur van de één naast het keizerrijk van de ander. Al is de belichting lichtelijk verschoven. Als het verschrikkelijke Egypte van weleer nu land van toevlucht is, terwijl Herodes middenin het land van Bethlehem deel uitmaakt van de nieuwe dictatuur. En uit het oosten waar ooit Rachel huilde om haar kinderen, die er niet meer zijn (Genesis, Jeremia 31) - komen nu de Magiërs, die zo gek niet zijn of zij hebben een ster gezien, een bijzondere. Het gebeurt nogal eens: van een ander moet je het hebben!

En tenslotte is er meer impliciet, psalm 72: over de koning voor kleine mensen, die recht doet aan verdrukten, aan wie zelfs vorsten zich onderwerpen en met hun gaven komen (!). Zo'n koning: die wie om hulp roept bevrijdt, 'in wiens ogen bloed kostbaar is'. Terwijl Herodes zijn eigen zoons laat vermoorden (en een van zijn vrouwen, naar verluid). Kinderen laat vermoorden als Farao destijds.

Al die dingen zet Mattheus in zijn evangelie in een raamwerk van geslachten. Het lijkt wel alsof alle onrecht uit het verleden, het verlangen en de hoop – ik denk even aan Niek Schuman die we hier afgelopen donderdag uitgevaren hebben – alsof dat allemaal meedoet in zijn vaste overtuiging dat ondanks alles de hoop overeind blijft. 'Natuurlijk niet, hopelijk wel'. Vanwege die ene nacht waar het licht over opging. Die ster boven dat pasgeboren kind, de grote vrees van Herodes, zo machtig, maar toch. Het is alsof Mattheus met zijn geboorteverhaal de draad oppakt uit alle voorgaande verhalen uit de Schrift: het kwaad en de chaos, maar ook de hoop daaraan voorbij. Met dit kind, dat een keerpunt zou kunnen zijn, hoeveel nieuwe Herodessen er ook nog zullen opstaan. Het is alsof hij zegt: wij zijn de eersten niet. Maar het komt goed. Met de tranen van alle eeuwen komt het goed en ook Rachel zál zijn getroost.

Dit verhaal, waarin vreemden, die toch iets 'vorstelijks' moeten hebben gehad, buigen voor het kind in zijn wieg, is "een revolutie, een politieke staatsgreep en een kerkelijke tegelijk"- zo zei Jan Nieuwenhuis in zijn overweging uit 2005. Het staat in het boek dat wij straks na de dienst feestelijk zullen presenteren en vieren. Een preek waarin ook Jan niet van drie koningen spreekt, maar van twee: Eén op de troon en de ander een kind in de wieg. De anderen in verwondering daarbij, stel ik me voor. Allemaal geïnspireerd op het politieke theater van Mattheus.

Ik moest denken aan onze koning Alexander, die in zijn kersttoespraak zei hoe Kerst een beroep doet op ons geloof in religieus opzicht, maar ook op het geloof in onszelf, elkaar en de wereld. Mooi gezegd, al zou je daar aan toe kunnen voegen dat het één nooit losstaat van het ander, het religieuze nooit los verkrijgbaar is, maar altijd verbonden met de hoop van mensen door de tijd. Niet te vergeten die ene vraag: voor wie kniel je en voor wie niet?

Hoe juist het kleine daar het begin van is, daar is het hele verhaal van kerstmis de illustratie van. Dat begint bij het kind, bij kinderen die de toekomst zijn. En wie het in zijn hoofd haalt ze die te ontnemen is een duivel. Echte vorsten staan aan de wieg en durven knielen voor het kwetsbare en kleine, het nieuwe, het pasgeboren kind. Een mooi verhaal zo, dit visioen van alle tijden om het nieuwe jaar mee te beginnen.

Juut Meijer